№ 114 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 5 **1895** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 5 № 114

ՔՍԱՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կատարեալ վայրենութիւն. Ցուցահանդէս և Թիւրք «պօլիտիկները». Հեռագիրներ. Դիպլօմատիան և հայոց հարցը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մի ձեռքով շինել միւս ձեռքով քանդել. Տասն տարեկան երեխայի ամուսնութիւնը. Նամակ Բաթումից. Նամակ Բագուից. Նամակ Մօսկվայից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նոր փաստ. Նամակ Թիւրքիայից. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Տրապիզօնի կոտորածը.

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՎԱՅՐԵՆՈՒԹԻՒՆ

—

Մեր առաջ դրած երկու ողբերգական փաստերը,—մէկը Շուշու նահանգական դատարանում քննված դէպքը՝ 9 տարեկան հայ աղջկայ ամուսնութեան մասին, որ տպվեց „Մշակի“ անցեալ համարում, իսկ միւսը՝ 10 տարեկան Թուրք աղջկայ ամուսնութեան մասին, որը տպագրվում է այսօրվայ համարում,—մեզ ստիպում են կրկին անգամ մատնանիշ անել այն անբարոյական, նոյն իսկ վայրենի սովորութեան վրա, որ տիրում է թէ հայ, թէ Թուրք ժողովրդի մէջ ամուսնութեան գործում:

Մի տեղ պսակում են 9 տարեկան աղջկան, և դրա հետևանքը լինում է խեղադարութիւն, ընտանեկան դժբաղդութիւն, նոյն իսկ սպանութիւն և աքսոր. իսկ միւս դէպքում 10 տարեկան երեխայի ամուսնութիւն, որ նոյնպէս առաջ բերեց ողբերգական տեսարաններ, սպանութիւններ, և վերջ ի վերջոյ կրկին տաժանակիր աշխատանքներ, շղթայակապ աքսորանք...

Եւ այդ երկու դէպքերը եզակի չեն, բացառութիւններ չեն, այլ ընդհանուր երևոյթի, ընդհանուր սովորութեան ա ռ օ ր ե ա յ նմուշներ, որոնք միայն այն պատճառով բացառիկ բնաւորութիւն ստացան, որ առիթ տուեցին արիւնհեղութեան, սպանութիւնների, ողբերգական տեսարանների...

Դժբաղդութիւնը նրանումն է, որ մեր կիսակիրթ, վայրենի, կոպիտ բարքերով ժողովրդի մէջ ամուսնութեան գործը կանոնաւորելու ծանրակշիռ խնդիրը դրված է նոյնքան և գուցէ աւելի կիսակիրթ, վայրենի և կոպիտ բարքի տէր դասակարգի վրա, ինչպէս է թէ մեր և թէ Թիւրքերի հոգևորականութիւնը...

Ով պէտք է սանձահարէր ագէտ ծնողների վայրենի ձգտումը՝ ամուսնացնելու իրանց ութ, ինն, կամ տասը տարեկան աղջիկներին.—քրիստոնեաների մէջ՝ ք ա հ ա ն ա ն, իսկ մահմէտականների մէջ՝ մ օ լ լ ա ն: Սակայն ինչպէս կարող է մի ագէտ քահանայ, կամ մի անկիրթ մօլլա սանձահարել ագէտ ծնողների այդ վայրենի ձգտումները, քանի որ ինքը հոգևորական դասակարգը, իր մի քանի կոպէկ շահի համար, շատապեցնում, նոյն իսկ արագացնում է այդ տեսակ վայրենի ամուսնութիւնները, պսակելով, կամ ամուսնացնելով 8—10 տարեկան աղջիկներին երեսուն, քառասուն տարեկան՝ հասակ առած տղամարդկանց հետ, որոնց անասնական կրքերին ոչ մի կերպ չեն կարող դիմանալ այդ ա ն մ ե ղ երեխաները, ագէտ ծնողների և ագէտ հոգևորականութեան այդ անմեղ զոհերը...

Հազար անգամ ասված, բացատրված է այդ վայրենի սովորութեան դժբաղդ հետևանքը. հազար անգամ հրաւէր է կարդացված հոգևորականութեան՝ դիմադրել այդ վայրենի սովորութեան: Սակայն դիմադրելու փոխանակ՝ անկիրթ, հացկատակ, շահամոլ կղերականութիւնը, թէ մեր և թէ մահմէտականների մէջ, աւելի է նպաստում այդ անբարոյական սովորութեանը, որը մեր երկրի բոլոր անկիւններում, ամեն օր առաջ է բերում այնպիսի ողբերգական հետևանքներ, ինչպիսին է վերև յիշված երկու դէպքը, բայց որոնց մասին մամուլը լուր անգամ չէ ստանում:

Ուրիշ ելք չէ մնում, բայց եթէ այն, որ պ ե տ ա կ ա ն օրէնքը իր ամբողջ խստութեամբ զինվի այդ վայրենի սովորութեան դէմ, պատասխանատուութեան ենթարկելով այն հոգևորականին, հայ թէ Թուրք, որ իրան թոյլ է տալիս ամուսնացնել անչափահաս աղջիկներին, անմեղ երեխաներին:

Եթէ այդպիսի դէպքեր տեղի ունենային Գերմանիայի կամ Թիւրքիայի մէջ, մենք հիմք էլ չէինք ունենայ զարմանալու. բայց երբ այդ բոլորը կատարվում է Ռուսաստանի սահմաններում, որտեղ կայ հաստատ և որոշ օրէնք,—մենք իրաւունք ունենք բողոքելու, որ այդ վ ա յ ր ե ն ո ւ թ ի ւ ն ը մնում է անպատիժ:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ԹԻՒՐՔ „ՊՕԼԻՏԻԿՆԵՐԸ“

—

Մի քանի տարի առաջ յայտարարված էր, որ Կ. Պօլսում պէտք է բացվի մի մեծ ց ո ւ ց ա հ ա ն դ է ս՝ պատկերացնելու Եւրոպայի առաջ այն արդիւնաբերութիւնը, որ ունի Թիւրքիան, այն առաջադիմութիւնը, որ արել է այդ երկիրը վերջին տասնեակ տարիներում:

Միտքը գրաւիչ էր թւում: Եւրոպական լրագիրները ողջունեցին այդ ձեռնարկութիւնը: Շատ առևտրական տներ և ֆիրմաներ մտադիր էին Կ. Պօլիս տանելու իրանց ապրանքները, որպէս զի ծանօթացնեն տեղական անգաբնակութիւնը իրանց ապրանքների հետ:

Պէտք է նկատել, որ վերջին ժամանակները եւրոպական առևտրական ազդեցութիւնը շատ մեծացաւ Թիւրքիայում: Ծովեզրեայ քաղաքները, ինչպէս են Զմիւռնիա, Տրապիզօն և այլն, գործում էին եւրոպական վաճառականների համար: Երկրի խորքերից քաշում էին ծովեզրեայ այդ նաւահանգիստները ամեն բան, որ կարող էր գին ունենալ եւրոպական վաճառանոցում՝ և՛ ծխախոտ, և՛ շերամի սերմ, և՛ մետաքս, և՛ բամբակ, և զանազան մրգեր, և մատուտակ, և ուրիշ շատ նիւթեր:

Երկրի ներսից ապրանքներ արտահանելուն սկսեցին նպաստել և երկաթուղու այն գիծ ևս սակաւաթիւ գծերը, որոնք շինվեցին վերջին տասն տասնհինգ տարվայ ընթացքում: Արտահանութեան մեծանալը շլացրեց Թիւրք պետական անձերին և նրանք երևակայեցին իրանց երկիրը առաջադիմած, զարգացած...

Սակայն շատ շուտ պարզվեց, որ երկիրը իր արդիւնաբերութեան մէջ չէ առաջադիմում, որ երկրագործը, արհեստագործը, գործարանատէրը իրանց գլխաւոր զբաղմունքի զարգացման համար շատ արգելքներին են հանդիպում: Արդիւնաբերողին թոյլ է տրված վաճառել, դուրս տանել երկրի միջից ապրանքը, բայց արդիւնագործութեան ծաւալը լայնացնելու պայմաններ չը կան բնաւ երկրի մէջ: Եւ ընդհակառակը, մայր երկրի խորքերում ամեն բան արգելք է արդիւնաբերութեան զարգացմանը. չը կան կանոնաւոր վարչական կարգեր, յարմարութիւններ չը կան ընկերակցութիւններ կազմելու, գաւառների մէջ մեծ հաղորդակցութիւն և վաճառականական կայեր հաստատելու և պահպանելու:

Այսպէս թէ այնպէս, Թիւրքիայի բարեկամները յոյս ունէին, թէ Կ. Պօլսի ցու- [continued on next page]

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՏՐԱՊԻԶՕՆԻ ԿՈՏՈՐԱԾԸ

(Ականատեսների պատմածներից)

—

Առաջին յարձակումը Տրապիզօնի հայերի վրա տեղի ունեցաւ սեպտեմբերի 21-ին, որի մանրամասնութիւնները արդէն տպագրված են «Մշակի» № 111-ի մէջ:

Երկրորդ մեծ յարձակումը մահմէտականները կատարեցին սեպտեմբերի 26-ին: Այդ կոտորածի մասին Տրապիզօնից եկող ականատեսները հաղորդում են քստմնելի մանրամասնութիւններ, որ ահա առաջ ենք բերում: (Նոյն նիւթին է վերաբերում և այսօրվայ թղթակցութիւնը Բաթումից):

—

Աւստրիական «Լլօյդ» ընկերութեան շոգենաւը, ճանապարհ ընկնելով Կ. Պօլսից, առել էր 300 Թիւրք ճանապարհորդներ՝ Տրապիզօն տանելու համար: Դրանք իրանց պարտաւորութիւնն էին համարում, 30—40 հոգի, խմբերի բաժանված, մըտնել իւրաքանչիւր նաւահանգիստ, ինչպէս Սինօպ, Սամսօն, Կէրասուն, և այլն: Այդ մարդիկը ափ էին իջնում՝ պատմելու համար Կ. Պօլսում ներկայումս տեղի ունեցած սպանութիւնների և խառնակութիւնների մասին և գրգռելու մահմետական ազգաբնակութիւնը՝ վրէժ լուծելու հայերից՝ խմբերով կոտորելով նրանց: Այդ գրգռիչները փորձ փորձեցին հէնց նոյն աւստրիական նաւի վրա սպանել Բաթում վերադարձող երեք հայ ճանապարհորդներին և նրանք չը կարողացան ի կատար ածել իրանց չար խորհուրդը նաւապետի միջամտութեան շնորհիւ միայն, որը նրանց փրկեց, պահելով մի առանձին սենեակում:

Աւստրիական շոգենաւի մարդիկ ականատես վկաներ էին այն սարսափելի կոտորածի, որ սկսվեց Տրապիզօնում, հէնց որ այդ 300 Թիւրքերից միացածները ափ իջան: Առաւօտեան 11 ժամին սկսվեց կոտորածը: Տրապիզօնի Թիւրքերը, որոնք արդէն սաստիկ գրգռված էին հայերի դէմ, առաջուց արդէն տեսել էին իրանց պատրաստութիւնները. Կ. Պօլսից եկած այդ գրգռիչների ափ իջնելուց անմիջապէս յետոյ, մեծ խմբերով յարձակվեցին հայերի վրա, որոնք ոչինչ բանի մասին չը կասկածելով, զբաղված էին իրանց գործերով՝ իրանց խանութների մէջ:

Յարձակումը սկսվեց 9 կողմերից շուկայում և նա խիստ և կործանաբեր էր հայերի համար այն պատճառով, որ նրանք գտնվում էին շուկաներում և խանութներում, և բոլորովին անպաշտպան էին: Կոտորած անողների առջևից գնում էին առաջնորդներ, մատնացոյց անելով զոհերին, որոնք անմիջապէս սրի էին առնվում: Նոյն այդ րօպէին մէկ ուրիշ խումբ յարձակում գործեց հայոց թաղի վրա, ուր անչափ գազանութիւններ գործեց կանանց և երեխաների վերաբերմամբ: Ամբոխի մէջ նկատել էին ոստիկանութեան պաշտօնեաներին և մինչև անգամ զինուորականներին սօֆթաների շորերով և հասարակ հագուստներով: Մօտ 4 ժամին ամբողջ շուկան և հայոց թաղը հեղեղված էին Թիւրքերով և բոլոր փողոցները լցված էին դիակներով:

Տասն և մէկ ժամին լսվեց զինուորական փողի ձայնը, որը կոտորած սկսելու նշան էր, և որը դադարեց միայն կէսօրից յետոյ 3 ժամին: Երբ փողերը հնչեցին երկրորդ անգամ, երբ մարդասպանների ձեռքը ընկած բոլոր հայերը սպանվեցին, սկսեցին կողոպտել հայերի բոլոր խանութները: Փակված խանութների դռները ջարդեցին և բոլոր ապրանքները յափշտակեցին ու փչացրին: Կանոնաւոր զօրախմբերը այդ ժամանակ ցրված էին քաղաքի մէջ, բայց դրանք չէին դադարեցնում կոտորածը, ընդհակառակն, յոյն վկաները պնդում են, որ նոյն այդ զինուորները, զինուորական համազգեստով, խառնվելով ամբոխի մէջ՝ մեծ մասնակցութիւն ունեցան սպանութիւնների մէջ՝ իրանց կատարելագործված զէնքերով:

Հետևեալ օրը վալին կառավարչական դուռը հրաւիրեց օտար պետութիւնների հիւպատոսներին, բայց նրանք չը կամեցան դուրս գալ իրանց տներից և հրաժարվեցին վալիի մօտ գնալուց:

Կոտորածը տեղի ունեցաւ սեպտեմբերի 26-ին. հետևեալ օրերը մի հատ հայ չէր երևում ոչ շուկայում, ոչ էլ փողոցներում: Նոյն իսկ յոյները չէին համարձակվում դուրս գալ իրանց տներից: Շուկան գերեզմանոցի կերպարանք էր ընդունել: Այդ խառնակութեան ժամանակ Թիւրքերը առիթից օգուտ քաղեցին նոյնպէս կոտորելու այն յոյներին, որոնց դէմ որ և է ատելութիւն ունէին: Այդ ձևով սպանել են 7 յայտնի յոյների: Մի քանի հայեր, որոնց աջողվեց ապաստանվել եկեղեցիներում, կաթօլիկ միսիօնէրների մօտ, հիւպատոսարաններում և յոյների մի քանի տներում, կարողացան ազատվել կոտորածից:

Մի քանի հայեր, շուկայից փախչելով, իջան ծովի ափը, վերցրին մի նաւակ և սկսեցին հեռանալ ափից. և ահա կոտորած անող Թիւրքերը, որոնք հետևում էին նրանց, թափվեցին մի ուրիշ նաւակի մէջ, հասան և կոտորեցին նրանց հէնց նաւակի մէջ: Նոյն իսկ Թիւրք նաւաստիները, զէնքեր ստացած, կոտորեցին հայ նաւաստիներին նաւակի մէջ:

Ուրիշները, որոնք հէնց որ իջան ծովի ափը և դեռ չը կարողացան նաւը նստել, սպանվեցին տեղն ու տեղը և ծովը նետվեցին:

Կոտորածը այն աստիճան սարսափելի էր, որ ականատես վկաները պատմելիս չափազանց յուզվում էին. մի յոյն կին, պատմելու ժամանակ, ուշաթափվեց՝ յիշելով այն սարսափելի տեսարանները, որոնց նա ակամայ վկայ էր եղել: Յոյն ականատեսները պատմում են, որ միմիայն մի զինուորված հայ կար, որը հրացանը ձեռքին գնտակ էր արձակում յարձակվողների վրա և որը նոյնպէս սպանվեց:

Բայբուրթից, որը գտնվում է Տրապիզօնից 100 կիլօմէտր հեռաւորութեան վրա, տեղեկութիւններ են ստացվել, այնտեղ տեղի ունեցած մեծ կոտորածների մասին, որոնց ժամանակ համարեա ամբողջ ազգաբնակութիւնը սրի ճարակ է դարձել:

Մահմետականները չը բաւականացան կոտորելով Տրապիզօնի հ ա մ ա ր ե ա բ ո լ ո ր հ ա ս ա կ ն ա ռ ա ծ հ ա յ ե ր ի ն, և իրանց տրված հրամանի համեմատ, նրանք յարձակվեցին շրջակայ հայ գիւղերի վրա, և նոյն կոտորածն անելուց յետոյ, կրակ տուին: Հինգ օր շարունակ կարելի էր տեսնել միայն հրդեհ, որը լափեց Տրապիզօնի ամբողջ շրջակայքը: Այդ բոլոր թշուառութիւնները շատ լաւ երևում էին աւստրիական նաւից:

Այդ նաւը, որը պէտք է Տրապիզօնից Բաթում ուղևորվէր, ստիպվեց փոխել իր ճանապարհը: Նա այնտեղ 5 օր մնաց և յանձնեց Բաթում գնացող ճանապարհորդները դանիական մի նաւին, որով Բաթում հասան մի քանի յոյն ընտանիքներ. դրանք էլ հաղորդեցին վերոյիշեալ պատմութիւնը: Սպանված և վիրաւորված հայերի թիւը հասնում է 1000-ի:

Սպանվածների թւում գտնվում են Տրապիզօնի նշանաւոր հայերը՝ Տիրատուրեան 4 եղբայրները, որոնցից երեքը սպանված են և մէկը վիրաւորված, Ղարագեօզեան, Զիլինգարեան 3 եղբայրները, Սիմօն Ֆէտվաճեան, Մախօխեան, Արաբեան հայրը և ուրիշները:

Բահրի-փաշան, Վանի նախկին վալին, Թիւրքական մի նաւով ճանապարհ ընկաւ Կ. Պօլիս 300 զինուորների հետ միասին, որոնց մէջ գտնվում են հաւանականաբար սեպտեմբերի 26-ի կոտորածի իսկական հեղինակները:

ցահանդէսը առիթ կը տայ տեսնելու օսմանեան պետութեան արդիւնագործական զարգացումը, և այդ զարգացման համար մի քանի միջոցներ գործ դնելու:

Սակայն Թիւրքիայի երևելի պետական գործիչները, տնտեսագէտները ուրիշ կերպ դատեցին. նրանք փոշմանեցին իրանց արած քայլի վրա և ցուցահանդէսի արդէն կիսապատրաստ շինութիւնը փակեցին և ամբողջ գործը դադարեցրին:

Պատճա՞ռը: Պատճառն այն էր, ինչ որ տեղի ունի ամէն օր Թիւրքիայում:—Ցուցահանդէսի ժամանակ մարդիկ պէտք է համախմբվէին.—ահա հէնց այդ էր, որ վախեցրեց Թիւրքիային: Մարդկանց մեծ համախմբումները, որոնք փրկարար ազդեցութիւն պէտք է ունենային երկրի համար, նկատվեցին իբրև վտանգաւոր և այն մի փոքրիկ լաւ գործն էր, որ պէտք է կատարվէր արդիւնաբերութեան վիճակը ուսումնասիրելու համար, թաղվեց երկար ժամանակով: Ցուցահանդէսի խնդիրը „գոցված“ է:

ՀԵՌԱԳԻՐ

(Ռուսաց գործակալութեան)

—

Բաթում, 3 հոկտեմբերի: Մի հայ երի[illegible] Թիւրքաց [illegible] հայհոյանքներով: Թիւրքերը բռնեցին նրան և յանձնեցին պօլիցիային: Տրապիզոնի հետ յարաբերութիւնը ընդհատված է: Լուր է պտտում, որ Տրապիզոնում տեղի ունեցած խառնակութիւնների ժամանակ սպանված են մօտ 1000 մարդիկ: Տրապիզոնի շրջակայ գիւղերում տեղի ունի կոտորած:

Կ. Պօլիս, 3 հոկտեմբերի: Ռուսաստանի, Ֆրանսիայի և Անգլիայի դեսպանները խորհրդակցութիւն ունեցան Սաիդ-փաշայի հետ հայկական ռէֆօրմների մասին: Յոյս ունեն, որ շուտով համաձայնութիւն կը կայանայ:

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ԴԻՊԼՕՄԱՏԻԱ

—

I Պատրիարքի պատասխանը

«Standard» լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը հեռագրում է սեպտեմբերի 21-ից.

«Հայոց պատրիարքը երէկ մի նամակ ստացաւ, որով հրաւիրում էին նրան գնալ Բ. Դուռը, բայց առանց որ և է սվիտայի: Պատրիարքը յայտնեց, որ այդ պայմաններով ինքն չէ կարող կատարել մի այդպիսի հրաման, և փակված կը մնայ պատրիարքարանում մի քանի հարիւր զինուորված հայերի հետ միասին: Թիւրքաց կառավարութիւնը հրամայեց նրան անձնատուր լինել, դրա համար պայմանաժամ նշանակելով մինչև ցերեկվայ 3 ժամը և սպառնալով, հակառակ դէպքում, գրոհ տալով վերցնել պատրիարքարանի և եկեղեցու շինութիւնը: Ոստիկանութիւնը շրջապատել է շինութիւնը»:

II Յուզմունք պալատի մէջ

«Սուլթանի պալատի մէջ մեծ յուզմունք է տիրում: Ամենքը հասկանում են, որ հասել է ճգնաժամը և որ ուրիշ յեղափոխական գործողութիւններ կը միանան հայերի՝ յուսահատութեան րօպէում կատարած այդ գործերին: Յունական յեղափոխութիւնից յետոյ Կ. Պօլիսը մի այդպիսի տէրրօր չէր տեսել:»

III «Standard»-ի կարծիքները

«Թիւրքերի բարեկամները,—բացականչում է այդ լրագիրը, պարտաւոր են հետևել այն խորհրդին, որ տուեց լորդ Սօլսբիւրին կարական և վերջնական ձևով. բայց աւելի ևս պէտք է կատարեն այդ խորհուրդը իրանք թիւրքերը և ամենից առաջ—սուլթանը: Թիւրքերի համար միայն հետևեալ դիլէմա կայ. կամ Հայաստանում բարենորոգումներ մտցնել, կամ չքանալ Եւրօպայի երեսից: Պետութիւնները երբէք չեն համաձայնվի պատերազմ սկսել թիւրքերի համար: Շատ կարելի է, որ եթէ արդէն ոչ մի յոյս չի մնայ հարցը խաղաղ կերպով վճռելու համար, կօնֆէրէնցիա կը գումարվի, ուր և կը վճռվի, թէ ինչպէս պէտք է վարվել թիւրքաց պետութեան հետ:»

IV Սօֆթաներ

Կ. Պօլսից «Нов. Время» լրագրի յատուկ թղթակիցը հեռագրում է. «Թագաւորական տան թշնամի սօֆթաները առիթ են պտռում յուզմունքներ յարուցանելու համար: Ասում են, որ այդ սօֆթաներից բաղկացած ամբոխը երէկ ծեծեց երկու յոյն ուսանողներին: Եւրօպացիները խօսում են, որ Հայաստանում տեղի են ունենում բռնկումներ, ձերբակալվածներին խեղդամահ են անում: Գիշերային հրդեհները շատացան քաղաքում. բնակիչները երկիւղի մէջ են: Պօլիս եկող հայերին, խուզարկելուց յետոյ, յետ են դարձնում: Հայերը քիչ են առևտուր անում: Ասում են, որ անգլիական դեսպանատան և հայոց եկեղեցու մուտքերը սպազգեաց են: Թիւրքերը լուռ և մտախոհ են: Հաւատացնում են, որ Անգլիայի պահանջները չափազանց են, Ռուսաստանինը—չափաւոր են, այսինքն Ռուսաստանը կամենում է, որ վերացվեն յուզմունքների գլխաւոր առիթները, իսկ Աւստրիայինը—շատ անորոշ են:»

V Լօրդ Սօլսբիւրի

Լօնդօնից «Нов. Время» լրագրի յատուկ թղթակիցը հեռագրում է. «Standard» յայտնում է, որ մարկիզ Սօլսբիւրի կարճացրեց իր արձակուրդը և վերադառնում է Անգլիա, որովհետև անհրաժեշտ է համարում անձամբ յարաբերութիւններ ունենալ օտար պետութիւնների դեսպանների հետ՝ միջազգային գլխաւոր հարցերի վերաբերմամբ: Քաղաքական շրջաններում ներկայումս գործերի դրութիւնը շատ լուրջ է համարվում»:

VI Բանտարկվածները

Կ. Պօլսից «Daily Nesw» լրագրի սեպհական թղթակիցը հեռագրում է հոկտեմբերի 2-ից, որ սեպտեմբերի 18-ին 1000-ից մինչև 1,200 հայեր են բանտարկվել:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՁԵՌՔՈՎ ՇԻՆԵԼ, ՄԻՒՍ ՁԵՌՔՈՎ ՔԱՆԴԵԼ

—

Վերջին ժամանակներս մեր եկեղեցական-վարչական և դպրոցական գործերի կառավարութեան մէջ շատ յաճախ են պատահում այսպիսի երևոյթներ:

Մի որ և է հաստատութեան մէջ մի պաշտօնեայ, դիցուք մի աւագ-ուսուցիչ, մի թեմական տեսուչ, անձեռնհաս և անընդունակ է գտնվում իր պաշտօնում. նրա բոլոր գործունէութիւնը ցոյց է տալիս, որ նա հանդիսանում է մի վնասակար ոյժ, որ նրա ձեռքի մէջ մատաղ սերնդի կրթութիւնը և դաստիարակութիւնը կարող է մեծ չարիքներ առաջացնել: Այդ բանի մէջ համոզվում է ինքն այն իշխանութիւնը, կամ վարչութիւնը, որի իրաւասութեան է ենթարկվում դպրոցական գործը. նա զրկում է պաշտօնից անձեռնհաս և անընդունակ ուսուցչին, թեմական տեսչին և յանձնում է պաշտօնը ուրիշին, աւելի ձեռնհասին և ընդունակին:

Իր այդ կարգադրութեամբ ձեռնհաս իշխանութիւնը միանգամայն փակում է պաշտօնազուրկ անձի առաջ այն ասպարէզը, որի մէջ նա այնքան անընդունակ և անձեռնհաս հանդիսացաւ:

Բայց յանկարծ յայտնվում է, որ այդ նոյն պաշտօնեան կոչված է դարձեալ պաշտօնի, միայն մի ուրիշ քաղաքում կամ գիւղում և նրան յանձնվել է աւելի բարձր և պատասխանատու պաշտօն:

Մի կղերական նշանակվում է մի քաղաքում յաջորդ կամ առաջնորդ և կամ վանքական կալուածների կառավարիչ: Իր այդ պաշտօնի մէջ նա յարուցանում է իր դէմ ժողովրդի անբաւականութիւնը, գանգատը իր կաշառակերութեան, զեղծումների, ռօշքաղութեան և այլ վատ յատկութիւնների պատճառով: Ժողովրդի գանգատը լսելի է լինում և անարժան կղերականը հեռացվում է այդ քաղաքից, բայց ոչ թէ ուղարկվելու մի վանք ապաշխարելու և զղջալու համար, այլ մի ուրիշ քաղաքում՝ մի աւելի բարձր պաշտօն ստանձնելու համար:

Տարակոյս չը կայ, որ այդ կղերականը իր նոր պաշտօնատեղում կը շարունակի իր նախկին գործունէութիւնը, մինչև որ նորից գանգատներ կը լսվեն և նորից նա կը տեղափոխվի մի ուրիշ քաղաք:

Եւ այդպիսով, ինչ որ մի ձեռքով շինվում է, միւս ձեռքով քանդվում է:

Դա անբարոյականացնող մի սիստէմ է:

Եթէ մի պաշտօնեայ մի տեղ վնասակար գործունէութիւն է ունեցել, եթէ նա անձեռնհաս և անընդունակ է հանդիսացել, ոչ մի առիթ չը կայ կարծելու, որ նա մի ուրիշ տեղում նոյն պաշտօնը բարեխղճաբար կը կատարի: Իր գործած զեղծումների և վնասակար պաշտօնավարութեան համար, նա պէտք է ենթարկվի որոշ պատժի և պատասխանատուութեան. և մինչև որ նա երկար տարիների ընթացքում չի քաւի իր մեղքերը, ցոյց չի տայ, չի ապացուցանի, որ միանգամայն փոխել է իր ընթացքը և վարմունքը, նրան նորից որ և է պաշտօն յանձնելը ոչ միայն անխղճութիւն է, այլ և կարող է մեծ, անբարոյականացուցիչ ազդեցութիւն գործել վարչական ընդհանուր դիսցիպլինայի վրա:

Անբարեխիղճ, անընդունակ, զանցառու պաշտօնեաներին, լինի նա հասարակ ուսուցիչ, թէ աւագ ուսուցիչ, թէ թեմական տեսուչ և թէ առաջնորդ, պէտք է անմիջապէս հեռացնել պաշտօնից, երբ իշխանութիւնը համոզվում է նրանց անբարեխղճութեան և անընդունակութեան մէջ, պէտք է պատժել նրանց և ոչ թէ փոխադրել ուրիշ տեղ, տալ ուրիշ պաշտօն:

Այդ նոր տեղում, այդ նոր պաշտօնում նա կը շարունակի իր վնասակար գործունէութիւնը և նորից պատուհաս կը դառնայ թէ հասարակութեան և թէ իշխանութեան գլխին:

Հ. Ա.

ՏԱՍՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵԽԱՅԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

—

Երկուշաբթի, հոկտեմբերի 2-ին, Անդրկովկասեան շիիտական մէջլիսում մի արիւնահեղ դէպք կատարվեց: Այդ օրը շիաների ղադին քննում էր մի ամուսնական վէճ: Օրդուբադցի Ղաֆար Քէլբալայի-Հուսէյին-օղլին գանգատ էր տուել մէջլիսին, որ իր կին Ջավահիրը փախել է իր մօր՝ Գիւլսանամի մօտ, Աղթալա գիւղը, և չէ կամենում վերադառնալ իր տունը: Այդ օրը եկել էին դատին մասնակցելու՝ Գիւլսանամը, նրա աղջիկ Ջավահիրը, մի ծերունի թուրք ազգականի ընկերակցութեամբ:

Գործի քննութիւնից երևաց, որ Ջավահիրը 10 տարեկան մի փոքր աղջիկ է, որը, ի հարկէ, ոչ մի գաղափար չունի ամուսնական պարտաւորութիւնների մասին և դրա համար շարունակ ենթարկվում է եղել ծեծի Ղաֆարի կողմից: Չը կարողանալով դիմանալ այդ ծեծին, Ջավահիրը փախչում է իր մօր մօտ: Ղաֆարը գալիս պահանջում է, որ վերադարձնեն կնոջը, բայց ազգականները մերժում են, խղճալով երեխայի վրա:

Ղադին, ի նկատի ունենալով այդ բոլոր հանգամանքը, մերժեց կատարել Ղաֆարի խնդիրքը և յորդորեց ձեռք քաշել խեղճ երեխայից: Սակայն Ղաֆարը չանսալով ոչ մի յորդորանքի, պնդում էր, որ «իր կնոջը» վերադարձնեն իրան, և երբ ղադին վճռական կերպով մերժեց, նա կամեցաւ զոռով տանել: Գիւլսանամը և ծերունի թուրքը ընդդիմացան: Այն ժամանակ Ղաֆարը կատաղելով, քաշեց դաշոյնը, մի հարուածով վիրաւորեց ղադիի ուսը, յետոյ հանելով ատրճանակը՝ արձակեց Գիւլսանամի վրա, որը կանգնած էր ծծկեր երեխան ձեռքին. գնդակը մտնելով երեխայի փորը՝ մահացու կերպով վիրաւորեց մօրը, որը տեղն ու տեղը մեռաւ: Դրանից յետոյ ոճրագործը յարձակվեց ծերունի թուրքի վրա և դաշոյնով նրան ևս մահացու վիրաւորեց: Թէ երեխան և թէ ծերունին մեռան: Ոճրագործը թէև փախաւ, բայց շուտով բռնվեց: Տասն տարեկան Ջավահիրը փախչելով ազատվեց:

ՆԱՄԱԿ ԲԱԹՈՒՄԻՑ

Հոկտեմբերի 2-ին

Տրապիզոնից լուրեր

Այսօր, ժամի 8-ին, անգլիական «Aleksander» շոգենաւով Տրապիզոնից և նրա շրջաբնակ գիւղերից Բաթում հասան մի խումբ յոյներ, որոնք ականատես են եղել Տրապիզոնում թիւրքաց գազանութիւններին: Օգտվելով դէպքից, մեզ աջողվեց մի քանի տեղեկութիւններ ձեռք բերել թէ Տրապիզոնի և թէ նրա շրջականերում տեղի ունեցած կոտորածի մասին, ուստի շտապում ենք հաղորդել այն, ինչ որ պատմում են այս կենդանի վկաները:

Սակայն նկարագրել այս սարսափելի իրողութեան մանրամասնութիւնները—աւելորդ ենք համարում, որովհետև հաւանականօրէն, ամեն մի մարդ ընդհանրապէս բաւական ծանօթ է գրգռված մահմեդական ամբոխի կատաղութեան հետևանքների հետ. բաւական է միայն թիւել զոհերի քանակութիւնը:—Յոյների պատմելով, միայն Տրապիզոնում սպանված են 1,000-ից մինչև 1,200 քրիստոնեայ, որոնցից 90% հայեր են: Մեր կողմերին ծանօթ հետևեալ ընտանիքներն են կոտորվել. ռուսահպատակ Չիլինգարեան ամուսինները որդկերանցով հանդերձ (եղբայրը փախչելով ազատվել է). Մախոխեանը իր ընտանիքով. Արաբեան-Մարանեան ամուսինները (որդիքը փախչելով ազատվում են). չորս եղբայր Տիրատուրեանները՝ իրանց ընտանիքով հանդերձ:

Հայաբնակ հետևեալ գիւղերն են աւերել. Խոյ—50 տուն, Ջեվիզլոս—200 տուն, Բայրամ—50 տուն:

Սիւրմէնէի գայմագամութեան մէջ՝ 25 հայաբնակ տուն աւերել և այրել են. Պալեակի գայմագամութեան մէջ՝ 16 հայ գիւղեր ենթարկվել են աւարի և հրէշային գազանութիւնների:

Նոյն յոյների վկայելով՝ ուշադրութեան արժանի է այն հանգամանքը, որ տեղական վալին այս բոլորից յետոյ համեստաբար հեռագրում է Կ. Պօլիս, թէ Տրապիզոնում հայերի և թիւրքերի մէջ փոքրիկ թիւրիմացութիւն պատահեց:

Ք. Գանիէլեան

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

Հոկտեմբերի 2-ին

Այսօր առաւօտեան, 10 ժամին, «Կավկազ-Մերկուրիյ» ընկերութեան «Ալէքսանդր» շոգենաւով ճանապարհ ընկաւ դէպի Աստրախան Արիստակէս արքեպիսկոպոս Սեդրակեանը:

Համակրողների մի ստուար բազմութիւն ամբողջ շաբաթ սրբազանին շարունակ այցելելուց յետոյ՝ պարտք էր համարել վերջին անգամ ևս ներկայանալ և բարի ճանապարհ մաղթել: Չը նայելով օրվայ անյարմար ժամանակին՝ առաւօտեան 10 ժամին, երբ մեզանում անխտիր ամենքը՝ թէ տէր, թէ ծառայ, թէ կառավարիչ և թէ գործակատար զբաղված են լինում,—այնու ամենայնիւ շատերը շտապել էին դէպի սրբազանի բնակարանը դեռ 10 ժամից էլ վաղ, իսկ ուշացողները՝ ժողոված էին նաւահանգիստ:

Ինչպէս գրել էինք, ի պատիւ Սեդրակեանի պատրաստվում էր հասարակական ճաշ, որը, ըստ երևոյթին, պիտի լինէր աւելի քան բազմամարդ՝ քանի որ հէնց առաջին օրը, երբ ձեռնարկվեց ճաշի նախապատրաստութեանը՝ մասնակցել ցանկացողների թիւը հասաւ ութսունի: Եւ մինչդեռ նախաձեռնողները զբաղված էին ճաշի պատրաստութիւններով, սրբազանը, հրաւիրակ պատգամաւորների միջոցով, յայտնելով իր խորին շնորհակալութիւնը, հրաժարվեց ճաշկերոյթից, պատճառաբանելով, որ ներկայ տխուր րօպէներին ինքը անկարող է հասարակական ճաշկերոյթ ընդունել: Հրաւիրողները իրանք ևս գտան այդ պատճառաբանութիւնը միանգամայն յարգելի:

Որոշվեց ճաշկերոյթի առիթով ժողոված ու ժողովելի գումարը թողնել սրբազանի տրամադրութեան ներքոյ. նա կարգադրեց, որ փողը յանձնվի երէցփոխ Համբարձում Մելիքեանին՝ որպէս զի ամսէ ամիս ուղարկվի մի համալսարանական չքաւոր ուսանողի, որը իր ընդունակութեամբ և ազնիւ զգացմունքներով քաջ յայտնի է սրբազանին:

Ն. Դ.

ՆԱՄԱԿ ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ

—

Սեպտեմբերի 19-ին

Այս տարի Լազարեան ճեմարանի շինութեան մէջ արմատական վերանորոգութիւններ են կատարվել. մանաւանդ հրաշալի են առողջապահական և մանկավարժական տեսակէտից դասարանները, ննջարանները և մարմնամարզական սրահը: Նորոգութեան պատճառով ուսումը սկսվեց միայն սեպտեմբերի 15-ին: Աշակերտների թիւը այս տարի աւելի է, քան նախընթաց տարիներում և հասնում է մօտ 300-ի:

Նոյեմբերի 27-ին լրանում է Գասպարեան անկելանոցի 50-ամեակը: Ընտրված է եղել մի մասնաժողով այդ օրը տօնելու համար նախապատրաստութիւններ տեսնելու: Ամսիս 17-ին, կիրակի օր, մասնաժողովը հրաւիրել էր ծխականներին լսելու իր մի առաջարկութիւնը, յաւերժացնել յիսնամեակի օրը՝ բանալով Մօսկվայում եր-

կու սեռի մանուկների համար «ըստ հովանեաւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ և օրհնութեամբ վեհափառ կաթողիկոսին» ծխական դպրոց։

Մոսկվայում չքաւոր մանուկներ չը կան և այդ մտադրութիւնը առաջ է եկել գովելի ցանկութիւնից՝ մայրենի լեզու տարածել հայ մանուկների մէջ։ Սակայն խնդիրը նրա մէջ է՝ թէ Մոսկվայի հանգամանքները ի նկատի առած, ինչպէս աւելի դիւրին է իրականացնել այդ գովելի ցանկութիւնը։

Ժողովի մէջ, վիճաբանութիւնների միջոցին, Լազարեան ճեմարանի ուսուցիչ Կ. Կուսիկեանցը այն կարծիքը յայտնեց, որ ծխական դպրոցի համար աշակերտներ չեն գտնվի։ Ով ուզենայ իր տղաներին տալ վարժեցնելու մայրենի լեզուի մէջ, ինչու Լազարեան ճեմարանը թողած, որի պատրաստականը յամենայն դէպս ծխական պատրաստականներից ստոր չէ, կը դիմէ այդ ծխական դպրոցին այն անպէտք ծրագրով, որ 1885—89 թւականին մեր «երևելի դպրոցական գործիչները» թխել են։

Ժողովականներից՝ Լեոն Սարգսեան յայտնեց, թէ իր կարծիքով միանգամայն անիրագործելի է Մոսկվայում ծխական դպրոցը, որովհետև 8—11 տարեկան հասակի այն սակաւաթիւ մանուկներն էլ, որոնք գտնվում են Մոսկվայում, ունևոր ծնողների զաւակներ են, որոնցից հազիւ թէ մէկ երկուսը գտնվեն, որոնք մայրենի լեզու սովորեցնելու համար յօժարվեն 3—4 տարի կորցնել տալ ծխական դպրոցների անմիտ ծրագրի վրա և դրանով պատճառ լինեն, որ իրանց երեխաները կանոնաւոր միջնակարգ ուսումնարանների կրթութիւնից զրկվեն և դժուարութիւնների հանդիպեն պետական դպրոցները մտնելու համար։ Այդպիսով երեխաների մէջ մայրենի լեզու տարածելը կը մնայ pia desideria, որովհետև ծխական դպրոց պահպանել, Մոսկվայի պայմաններում, չէ կարելի։ Պարոնը առաջարկեց ծխական դպրոցի փոխարէն բանալ մ ա ն կ ա կ ա ն պ ա ր տ է զ, ուր տիրապետող լեզուն կը լինէր հայերէն, և հմուտ հայ վարժուհիների և ուսուցիչների ղեկավարութեամբ, մանկավարժութեան պահանջների համեմատ ընթանալով, աւելի շուտ կը հասցնէր ցանկացած նպատակին։

Ս. Շահազիզը և ուսուցիչ Սունդուկեանցը միանգամայն համակարծիք էին և գտնում էին, որ մանկական պարտէզը Մոսկվայի հանգամանքներում աւելի նպատակայարմար է, քան ծխական դպրոցը։

Չը նայած, որ ներկայ էին 10—18 ծխականներ միայն և ուրեմն այդպիսի կարևոր խնդիր, յամենայն դէպս, առաջին՝ համարեա կանոնաւորապէս չը կայացած ժողովում՝ չը պէտք է վերջնականապէս լուծվէր, մանաւանդ որ, բացի մի քանիսից և Ս. Մամիկոնեանից, որոնցից ոչ մինը կոմպետենտ չէ այդ խնդրում, փաստաբանողներ չը կային մասնաժողովի առաջարկութեան, իսկ լռջութիւնը պահանջում էր՝ յանձնել աւելի ձեռնհաս անձանց քննելու երկու առաջարկութիւններն էլ և ապա որոշում կայացնել,—չը նայած այդ տարրական լօգիկային, մեր ամենագէտ կղերականներն այստեղ էլ ցոյց տուին իրանց մտքի կատարեալ ոչնչութիւնը և ձեւականութիւն համարելով կանոնաւոր ժողովում արտայայտած հասարակական կարծիքը, մի քանի ժողովականների «ոչխարային վերաբերութիւնից» օգտվելով, վերջացած համարեցին խնդիրը և ընդունված իրանց առաջարկութիւնը։

***

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Վրաց ինտելիգենցիան եռանդուն պատրաստութիւններ է տեսնում տօնելու վրաց բանաստեղծ իլյան Երիսթովի յոբելեանը։

—

Մեզ հաղորդում են Թաւրիզից հետևեալ դէպքը. «Անցեալներում այստեղի Արքի (Աշտարակի) գիւղից մի պարսկուհու ցած գլորեցին, որը ջախջախվելով մեռաւ։ Պատճառն այն է, որ այդ կինը իրանց հարևաններից մէկին, 14 ամեայ պարսկուհուն, տանելով ներքնայարկը՝ խեղդել և թաղել էր, նրա ոսկեայ մանեակը յափշտակելու համար։ Պարսիկ ժողովուրդը շատ գոհ է, որ կառավարութիւնը այդպէս խստութեամբ պատժեց բարբարոսուհուն։»

—

Երկրագործութեան մինիստրութիւնը դիմել էր զեմստվօներին՝ հարցնելով նրանց կարծիքը տնտեսական կարիքների և նրանց բաւարարութիւն տալու միջոցների մասին։ Ելիսաւետպօլի զեմստվօի ժողովում ձայնաւոր Զելեօնիյ մի զեկուցում կարդաց, որի մէջ յայտնեց այն միտքը, թէ ոչ մի առաջադիմութիւն չէ կարող լինել գաւառում, մինչև չը բարձրացվի զեմստվօի նշանակութիւնը, չը յարգվեն նրա որոշումները և կարծիքները։ Ոչ ոք լուրջ կերպով չէ զբաղվում տեղական կարևոր խնդիրներով, որովհետև չը գիտէ թէ զեմստվօի խնդիրքները և առաջարկութիւնները ինչ գին պէտք է ունենան և ինչ հետևանքներ պէտք է առաջացնեն։

—

Ինչպէս յայտնի է, հրէաները իրաւունք չունեն բնակվել և երկար ժամանակով մնալ Ռուսաստանի ներքին նահանգներում։ Այժմ կառավարութիւնը յայտնում է, որ Նիժնի-Նովգորօդի համառուսական ցուցահանդէսում մասնակցութիւն ունեցող հրէաներին իրաւունք է տրվում մնալ Նիժնի-Նովգորօդ քաղաքում ցուցահանդէսի ժամանակ, մինչև ցոյց դրված ապրանքների յետ տանելը։

—

«Դէմօն» օպէրայի ներկայացումը, որ տեղի ունեցաւ երկուշաբթի, ամսիս 2-ին, տրվում է երկրորդ անգամ այս տարի։ Իր խաղով աչքի էր ընկնում երգչուհի Մարչադ, որը կատարում է Թամարի դերը։ Մարչադը երգում է զգացմունքով և խաղում է աչող։ Միւս կատարողներից կարելի է յիշատակել Կօրսատօչեվսկուն, որի երգեցողութեան մէջ սակայն աջողվեցին ոչ բոլոր կտորները։ Հասարակութիւնը սակաւաթիւ էր։

—

Վօլինի նահանգում օգոստոս ամսի վերջին 10 օրվայ մէջ հիւանդացել են խ օ լ ե ր ա յ օ վ 7800 մարդ, իսկ մեռել են 3000-ից աւելի։

—

Ռուսաց լրագիրները հաղորդում են, որ շուտով Կովկասում մի ընկերութիւն է հաստատվելու։ Այդ ընկերութեան նախաձեռնողը՝ Իվկօվ անունով մի մալական է։ Ընկերութեան անդամների թիւը սահմանափակված է 65 ընտանիքով։ Այդ ընկերութիւնը մտածել է ընկերական հաշւով գնել հող և իր ոյժերով մշակել։ Նրա նպատակն է՝ 1) գնած հողերի մշակումը և նրանց վրա պտղատու այգիներ ու որթեր տնկելը և 2) խաշնարածութեամբ և թռչնապահութեամբ պարապելը։ Կայացել է համաձայնութիւն Կուբանեան կամ Տաւրիկեան նահանգում հողեր գնելու մասին։ Ընկերութեան բոլոր անդամները պարտաւոր են աշխատել հաւասարապէս։ Այն անդամները, որոնք կը հասնեն 60 տարեկան հասակի, ազատ կը մնան աշխատանքից և նրանցից այլ ևս չի պահանջվի որ և է բաժին պահեստի գումարի համար։ Մեռած անդամների այրիները և նրանց զաւակները ստանում են արդիւնքի 60 տոկոսը, մինչև ընկերութեան պարտքերի լիակատար հատուցումը։ Ընկերութիւնը իր հաշւով պահում է դպրոց, ուսուցիչներ, բժիշկ, ֆէլդշէր և մանկաբարձուհի։ Ժողովրդական աղէտների ժամանակ նպաստներ է յատկացնում։ Ընկերութեան նախաձեռնողը գնացել է Պետերբուրգ և աշխատում է այժմ ընկերութեան կանօնադրութիւնը հաստատել տալ։

—

Այս տարի Ռուսաստանում հունձը համարվում է միջին և միջինից վեր։ Միջին հունձը ընդունված է համարել դեսեատինից 65 պուդ ցորեն։ Այդ նորմայից բարձր է հունձը ս և ա հ ո ղ նահանգներում, որտեղից արդիւնաբերվում է ռուսաց ցորենի գլխաւոր բաժինը. դրանից ստոր է հունձը արևմտեան և հարաւ արևելեան նահանգներում։

—

Տրապիզոնում տեղի ունեցած վերջին անցքերի պատճառով, Բաթումում, «Нов. Обозрѣніе» լրագրի խօսքով, զօրեղացրած է հսկողութիւնը թիւրքահպատակների վրա։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Մի պարոն, Միրզայեանց անունով, այստեղ իր համերգով ցոյց տուեց թէ ո՛ր աստիճանի կարող է հասնել մարդու անպատկառութիւնը։ Չը բաւականանալով աֆիշներում իր և մէկ ուրիշի ազգանունը վերջօկանոց տառերով տպելուց՝ (վերջինի «բարեհաճ մասնակցութիւնը» արտայայտվեց նրանով, որ վարագոյրի ետևից չվացնում էր իբր թէ սխալի նման)—ամբողջ երեք ժամ ծաղրեց հասարակութեան ուշադրութիւնը իր արարքներով։ Այդ «համերգը» մի կոպիտ փալսիֆիկացիա էր օրինաւոր համերգների։ Ժողովելով իր շուրջը 20—25 պատանիներ, այդ պարոնը ամենաանխիղճ կերպով ի չար գործ դրեց թէ երգողների և թէ լսողների համբերութիւնը։ Խմբապէս երգ չը կար այստեղ, բառի բուն նշանակութեամբ. ճայլների և գնչուների պարի մի այլանդակ խառնուրդ—և ուրիշ ոչինչ։ Այդ մարդը գիտէ և բացէի տրամադրութիւնից էլ օգտվել—կենդանի պատկերի նմանողութեամբ ցոյց տուեց սասունցու տիպարը, որը մի ինչ որ քրդական կեղծ լէզէից յետոյ՝ սպանում է թիւրքին, այն էլ կրկնելով մի և նոյն բանը երեք, չորս անգամ։ Ցոյս ունենք, որ սա վերջինը կը լինի»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՓԱՍՏ

—

Հավասի գործակալութիւնը Կ. Պօլսից հեռագրում է հետևեալ ուշադրութեան արժանի փաստը.

«Դամասկոսի ֆրանսիական հիւպատոսին, երբ նա իր գավասի ուղեկցութեամբ անցնում էր փողոցով, մի թիւրք փողոցային տղայ հայհոյեց և ցեխի կտորներ շպրտեց նրա վրա։ Գավասը կամենում էր բռնել տղային, բայց այդ վերջինի ազգականների վրա հաւաքված մահմետականները դիմադրեցին այդ բանին։

«Հիւպատոսին բռունցքի մի հարուած հասցրին։ Վալին եկաւ ներողութիւն խնդրելու. բռնեցին մօտ տասն և հինգ մարդիկ, բայց յանցաւորներին չը գտան։ Ֆրանսիական դեսպան Կամբօն այդ առիթով առաջադրութիւն արաւ Բ. Դրան։»

Այդ քանի երրորդ առաջադրութիւնն է...

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, սեպտեմբերի 25-ին

Հինգերորդ օրն է ցայցին. ամէն առտու անօրինակ խժդժութեանց ու սպանութեանց լուրեր հասան Պօլսոյ արուարձաններէն ու անկիւնները քաշուած թաղերէն, և տակաւին կարելի չեղաւ զոհերուն թիւը ճշտապէս գիտնալ, և գուցէ ամիսներով ալ կարելի չըլլայ, քանի որ թիւրք կառավարութեան ազատ ասպարէզ տրուած է հայ կեանքերը հալածելու։ Անստուգութեան մէջ՝ հաւանականութիւնը հիմք բռնելով, կան որ 2000 կը հանեն սպանուածներուն թիւը, և կան որ մինչև 4000 կը բարձրացնեն։ 2000-ը կասկածէ դուրս կը համարուի։

Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ սայլերով դիակներ ղրկել մեր հիւանդանոցը։ Մինչև հիմի 150-էն աւելի բերուած են։ Խաներու մէջ կոտորուածներուն բնաւ հետքը չը կայ. անոնց ճըշգրիտ հաշիւը Մարմարայի ձուկերը միայն գիտեն։ Ոստիկանութիւնն ալ, այդ քանի մը ղըրկուած դիակներով, կուզէ փակել անհագին թիւմը։ Ինչ որ է։ Դիակներուն առած վէրքերը քննուելով, տեսնուած է, որ ոստիկանութեան սպյակներով ղրկուած մեռելոտիները առհասարակ ծակծկուած են թիկունքներէն։ Այդ պարագան սա իրաւցի հաշիւը ընել կուտայ մեզի, որ երբ ձերբակալուած են այդ մարդիկ, ոստիկանութիւնը թոյլ տուած է, որ կուրանին հաւատացեալները զոհերուն կռնակէն խրեն իրենց սուրը։

Հայերու համար բնաւ ապահովութիւն չը կայ. ամէն վայրկեան նոր ապացոյցներ կելլեն մէջտեղը։ Զինանոցներու մէջ ազատ ելմուտ կընեն թիւրքերը ոստիկաններու հսկողութեանը առջև. իսկ եթէ, Աստուած մի արասցէ, հայ մտնէ ներս, ալ վերջացաւ անոր համար ամէն բան։

Ապաստանած են հայերը երեք եկեղեցիներու մէջ. Մայր-եկեղեցի՝ Գում-Գաբու, ս. Երրորդութեան եկեղեցի՝ Բերա, ս. Լուսաւորիչ՝ Կըլաթա։ Բազմութեան համագումարը 3000-էն աւելի է երեք եկեղեցիներուն մէջ։ Ազրի ազգին ամէն մէկ անհատն ալ. իւրաքանչիւր ըստ չափու կօգնէ տոնից ուտելիքին, նուէրներ կուգան, ու թաղային մատակարարութիւններն են, որ կը հոգան այդ կեանքերը։ Եւ ինչ որ թափուած արիւններու ու տարապարտ մահերու մէջ սփոփանք է ազգին, երիտասարդութեան վրա տեսնուած անօրինակ ոգևորութիւնն ու անձնանուիրութիւնն է։ Եկեղեցիներուն դուռը առջև իբրև պահապան կը կենան երկու երկու երիտասարդ, որոնք, տարճանակը մէջքերնին, ու գլուխնին մորթակ՝ աչալուրջ կը հսկեն։ Ամէն մարդ ազատ մուտք չի կրնար ընել դուռներէն ներս. կասկածելի դէմքերը կը խուզարկուին. և վայ անոր, եթէ չը կրցաւ մաքուր դուրս ելլել քննութենէն։

Դեսպաններուն թարգմանները կերթևեկեն մեր պատրիարքարանը։ Շաբաթ օրուընէ լուր տրուեցաւ երեք եկեղեցիներու բազմութեանը, որ չըլլայ թէ նոր շփոթ մը ծագի, վասն զի, իբրև թէ, քանի մը օրէն ամէն բան կարգադրուած պիտի ըլլայ։

Հայ խանութպաններ իրենց տուները քաշուած անգործ կը սպասեն. մեծ վաճառատուններ փակ կը մնան։ Բերայի և Պօլսոյ վարժարանները նոյնպէս փակ կը մնան։

Երէկուընէ ի վեր վեց տէրութեանց դեսպանատուներուն պահակ շոգենաւերը Տօլմա-Պաղչէի պալատին առջև կեցած են։ Առհասարակ կարծուածը սա է, որ դեսպանական մարմնոյն կողմէ ազդու ծանուցագիր տրուած է հայկական հարցի վերջնական կարգադրութեան համար։

Պ—ի

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Ս ա ր գ վ ա ր, սեպտեմբերի 2-ին

Անդրկասպեան երկաթուղու գծի գոյութիւնը, Ասխաբադից մինչև Մեշեդ եղած շօսսէ ճանապարհը, միւս կողմից էլ երկրի դաշտային դիրքը, բաց արին Սարգվարի համար լայն և ընդարձակ վաճառականութեան ասպարէզ, որով աւելի հեշտացաւ Խորասանի առատ հում նիւթերը արտահանելու գործը՝ դէպի Ռուսաստանի և Եւրոպայի շուկաները և հակառակը։ Քանի գոյութիւն չունէր Անդրկասպեան երկաթուղին և մասամբ յիշեալ շօսսէ ճանապարհը, Խորասանը վաճառականութեան համար այն մեծ նշանակութիւնը չունէր և դերը չէր կատարում, ինչպէս ներկայումս։ Խորասանի անունը յայտնի էր միմիայն իբրև ուխտատեղի, որը դէպի ինքն էր գրաւում տարեկան մի քանի հարիւր հազար հոգի՝ Մեշեդում հանգչող իմամների գերեզմանին երկրպագութիւն տալու։ Իսկ այդ ժամանակ Շահրուդը և Աստրաբադը զգալի կերպով առաջ էին գնում և մեծ նշանակութիւն էին ստացել։ Խորասանից արտահանվող կամ ներմուծվող ապրանքներն այդ երկու քաղաքների վրայով էին ստացվում։

Այստեղ ներմուծվող բոլոր ապրանքները բացառապէս Ռուսաստանի ապրանքներ են։ Ռուսաստանից մեծ քանակութեամբ ներմուծվում է շաքար, շաքարավազ, մանուֆակտուրային ապրանք, երկաթ, պողպատ, նաւթ, մի խօսքով ամէն ինչ, բացի թէյից, որ շատ քիչ են բերում, և լուցկից։ Այստեղի համար բոլորովին գոյութիւն չունի Ռուսաստանի լուցկին։

Ֆրանսիական կամ անգլիական ապրանքներից ներմուծվում է մ ա հ ո ւ դ ե ղ է ն ը, սպիտակ կտաւեղէնը, լուցկին, թէյը և ոգելից ըմպելիքները, որոնք ստացվում են Թաւրիզի և Եզդի վրայով։

Իսկ այս բոլորի փոխարէն Խորասանը տալիս է՝ Խորասանի գոված բուրդը, որը յայտնի է Ռուսաստանի և Ֆրանսիայի շուկաներում, բամբակ, մետաքս, աֆիօն, մորթի, բրդէ գործուածքներ և բազմատեսակ չոր մրգեղէն, որոնք արտահանվում են Աստրախան և Ռուսաստանի զանազան քաղաքները։

Ցաւելով պէտք է ասել, որ այսպիսի արդիւնաւոր մի հողում, որի ամէն մի թիզը առատապէս վարձատրում է մշակին, արհեստները ու երկրագործութիւնը դեռ նահապետական վիճակի մէջ են։ Չը կան կատարելագործված արհեստներ, գործարաններ. մինչև անգամ գիւղական հասարակ անտեսութիւնը երեսի վրա է թողված։ Բամբակի մշակութիւնը այնպէս է, ինչպէս եղել է մի քանի դար առաջ, մշակվում է, ինչպէս մի վայրենի բոյս։ Որոշեալ ժամանակին քաղել, հաւաքել՝ գոյութիւն չունի։ Շարիաթի օրէնքը իր իրաւունքի տակ է առել և բամբակ հաւաքելու ժամանակը։ Ամէն ինչ թողնված է Ալլահի կամքին. վնասը պատուհաս է համարվում Ալլահից, որ տրվում է իր հաւատացեալներին, իսկ բերքը Ալլահի տուած մի պարգև, որով վարձատրում է Խորասանի այս սուրբ հողի հաւատացեալ մուսուլմաններին։

Հ. Մ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Աթէնքից «Ind. Belge» լրագրին գրում են. «Կրետէ կղզու դրութիւնը բաւական ծանր է: Վերջերս մի քանի սպանութիւններ կատարվեցին այնտեղ և նահանգապետը այդ պատճառով հրաժարական տուեց: Բ. Դուռը չընդունեց հրաժարականը և ուղարկեց նրան 10,000 թիւրքաց լիրա զօրքի պէտքերի և ռոճիկների համար: Հայաստանից ստացվող տեղեկութիւնները մեծ յուզմունք են առաջ բերում կղզում:»

—Նորերս հեռագիրը հաղորդեց, որ գերմանական կայսրի եղբայր պրինց Հէնրիխ երկարատև արձակուրդ առաւ և գնում է ճանապարհորդելու Հնդկաստան, Եապօնիա և Չինաստան: Այժմ անգլիական մի քանի լրագիրներ հաւաստացնում են, որ գերմանական կայսրի և պրինց Հէնրիխի մէջ լուրջ տարաձայնութիւններ են տեղի ունեցել, և այդ պատճառով է կայսրի եղբայրը մի այդպիսի երկարատև արձակուրդ առել:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ԿՈՒՐՍԿ, 2 հոկտեմբերի: Այստեղ բացված է արհեստա-երկրագործական կօլօնիա անչափահասների համար:

ԲԵՐԼԻՆ, 2 հոկտեմբերի: Հոկտեմբերի 1-ին, երեկոյեան, կայսերական կանցլերը և իշխան Լօբանով-Րոստովսկի վերադարձան Գուդերստուչտօկից Բերլին: Այստեղ կանցլերի մօտ ճաշ կար ի պատիւ իշխան Լօբանով-Րոստովսկու, ուր հրաւիրված էին նոյնպէս ռուսաց դեսպանը, դեսպանութեան անդամները, ստատս-սեկրետար Բէտիխէր, իտալական դեսպանը և Ֆրանսիայի ու Աւստրիայի հաւատարմատարները:

ՀՌՈՄ, 2 հոկտեմբերի: Պորտուգալական թագաւորի Իտալիա գնալը վերջնականապէս յետաձգված է այն դժուարութիւնների պատճառով, որ ծագեցին պապին և Ումբերտօ թագաւորին միաժամանակ այցելելու վերաբերմամբ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 հոկտեմբերի: «Правит. Вѣстн.» լրագրում տպված է. «Լրագիրների հաղորդած տեղեկութիւնը, որ իբր թէ եկող տարուց յունարէն լեզուն դուրս է գցվում լուսաւորութեան մինիստրութեան վարչութեան տակ գտնվող դպրոցների պրօգրամից, կատարելապէս անճիշդ է: Մինիստրութիւնը ներկայումս ոչինչ անհրաժեշտութիւն չէ տեսնում արմատական փոփոխութիւններ մտցնելու եղած դպրոցներում և իր գլխաւոր նպատակն է համարում հնարաւորութեան չափ կատարելագործել այդ դպրոցները:

«Нов. Время» լրագրի հեռագիր Վլադիվօստօկից. «Պէկինից հաղորդում են, որ մահմեդական յուզմունքները հիւսիս-արևմտեան նահանգներում աճում են: Ապստամբութեան կենտրօնը Կանսու նահանգն է, ուր ուղարկվեցին 95 բատալիօններ: Լի-Խունգ-չանգ, բօգդիխանի հրամանով, գնում է Կան-սու, որպէս արտակարգ կօմիսար:

ՄՕՍԿՎԱ, 3 հոկտեմբերի: Բացվեց տարրական դպրոցների աշակերտների դրութիւնը բարուքելու համար հոգ տանող ընկերութիւնը:

ԲԵՐԼԻՆ, 3 հոկտեմբերի: Կ. Պօլսից «Կեօլնի Լրագրին» հաղորդում են, որ թիւրքաց կառավարութեան ստացած տեղեկութիւնների համեմատ, անգլիական «Sphynx» և «Pigeon» նաւերը ռմբակոծեցին և քանդեցին թիւրքական Զաբարա քաղաքը Կատարեան թերակղզու վրա, Պարսից ծոցում: Զաբարան գտնվում է Բարէյն կղզու մօտ, որը Անգլիան վաղուց ցանկանում է ենթարկել իր հովանաւորութեանը: Կղզին նշանակութիւն ունի նրանով, որ այնտեղ որսում են ադամանդեայ խեցիներ: «Sphynx» նաւը արդէն մի քանի ամիս է, որ լողում է հարևան ջրերում: Թէ ինչ է անգլիացիների այդ կերպ գործողութեան պատճառը,—յայտնի չէ:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Հոկտեմբերի 3-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	92	ր.	65 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	45	»	15 »
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	36	»	$62^1/_2$ »
Ոսկի — — արժէ . .	7	»	40
Մաքսային կուպօններ — .	148	»	— »
Արծաթ — — — . .	—	»	— »
Բօրսային դիսկօնտ — . .	$6^1/_2$		$7^1/_2$%
4% պետական րէնտա	97	»	25 »
5% ոսկեայ րէնտա 1884 թ. . .	161	»	— »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	272	»	—
— — երկրորդ —	231	»	50
Գրաւ. թղթ. — —	212	»	50 »
4% պետական երկաթուղ. րէնտա.	100	»	75 »
5% ներքին փոխառութեան . . .	97	»	— »
$4^1/_2$%գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	99	»	75 »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.			
$4^1/_2$% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի	100	»	—
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ.	150	»	50 »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաները.	100	»	50
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101	»	— »
Օդէսայի — —	100	»	— »
Թիֆլիսի — —	99	»	— »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլ. կալ. բանկի 6%	101	»	— »
— — — 5% . .	$99^1/_2$	»	— »
— — Քութայիսի 6% . .	101	»	— »
— — — 5% . .	100	»	— »

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

—

ՎԵՐԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍ. Կարապետ Մարգարեան. Խմբագրական մատեանի մէջ նշանակված է, որ դուք արդէն վճարել էք 10 րուբլի 1895 թւի համար: Այժմ էլ ձեզանից ստացանք 10 րուբլի՝ էլի ներկայ տարվայ համար: Բարեհաճեցէք յայտնել՝ ինչ անենք ձեր աւելորդ 10 րուբլին:

ԱԽԱԼՑԽԱ. Ա. Ա. Շատ ցաւում ենք, որ անկարող ենք տպագրել ձեր նամակը:

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ստացված է Կ. Պօլսից և վաճառվում է

ՄԱՏԹԷՈՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ

(Պատրիարք հայոց կոստանդնուպօլսի)

ԻՍԿԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԸ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԻՐՔՈՎ

Գինը 40 կօպէկից մինչև 1 ր. 50 կօպէկ:

Դիմել՝ Тифлисъ. Михайловскій мостъ, магазинъ С. Матинянца. 1—3

Առաջիկայ 1896 թւի յունվարից կը հրատարակվի Թիֆլիսում

„ԼՈՒՄԱՅ“

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Առաջին գիրքը լոյս կը տեսնի յունվարի 1-ին, իսկ երկրորդը՝ յուլիսի 1-ին: «Լումայի» բաժանորդները ձրի կը ստանան մի օրինակ հայերէն պատի օրացոյց (օտարաքաղաքացիք ուղարկում են ճանապարհի ծախս 20 կօպէկ): Երկու գրքի բաժանորդագինն է 3 րուբլի: Հասցէն՝ Тифлисъ, въ редакцію сборника «ЛУМА»:

Հրատարակիչ՝ Գիւտ քահանայ Աղանեանց

(№ 114) 1—2

1894 թւից մտադրութիւն կար ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ գիւղում ԳՐԱԴԱՐԱՆ ունենալ: գիւղը փոքր նպաստ տուեց, ընդամենը երեսուն րուբլի, շնորհիւ պ. Ց. Արարատեանի, որով գնուեցան մանկական ընթերցանութեան գրքեր: Ապա Աստուածատուր Թանդեանը և Ս. Խուցեանը ևս Թիֆլիսում հաւաքեցին 200-ի չափ գրքեր, որով գրադարանի հիմքը դրված է: Սրանով դիմում ենք մեծարգոյ հեղինակներին և թարգմանիչներին՝ խնդրելով չը խնայել մի-մի օրինակ ուղարկել նորակազմ գրադարանի համար, որով նպաստած կը լինեն նրա աճմանը: Գրքեր պէտք է ուղարկել հետևեալ հասցէով. Черезъ ст. Гракали сел. Ахалкалаки, свящ. Тер Акопу Барамiанцу.

Յակոբ քահանայ Բարամեանց

(№ 110) 2—4

ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ **ԽՈՀԱՐԱՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ** սկսվելու է հոկտեմբերին, և կը շարունակվի երեք ամիս, աւելի լայն ծաւալով, քան առաջ: Գրվել ցանկացողները թող բարեհաճեն դիմել անյապաղ Գանովսկայա փողոց, № 25:

(№ 112) 2—2

ՌՕՍՏՕՎԻ ՄԷՋ

բացվել է ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ և ԳՐԱՏՈՒՆ: Ընդունվում են գրքեր, օրացոյցեր և պատկերներ՝ ծախելու համար: Հասցէն՝ РОСТОВЪ (на Дону) ГАЗЕТНОЕ АГЕНТСТВО.

(№ 100) (շ.) 5—15

ԴՕԿՏՕՐ ՎԱՀԷ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

կը յայտնէ իրան դիմող հիւանդներին, թէ առաջիկայ սեպտեմբերից սկսեալ կը վերահաստատվի ՎԻԷՆՆԱ և իր հասցէն հետևեալն է.

Dr. WAHE MINASSIAN

Operator an der Klinik des Professor Chrobak. VIII. Schlösselgasse 10.

OESTERREICH WIEN

ԱԼՄԱԶՕՎԻ

ԿԱՆԱՆՑ ՄՕԴԱՅԻՆ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ

Ստացված են. մետաքսէ և բրդէ պլիւշ, կանանց համար զանազան կանգար, շեվիօտ և ուրիշ նիւթեր: Ընդունում եմ պատուէրներ կանանց ամեն տեսակ զուգսերի և վերին հագուստի. բաժինք պատրաստելու համար զիջումն է լինում: Կան նոյնպէս կանանց համար զանազան պատրաստ իրեր:

ՃՇԴՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐ ԵՄ

Վօրօնցօվսկայա Նաբերեժնայա և Միխայլօվսկայա փողոցների անկիւն, կամուրջի մօտ, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ, տ. № 1: 1—1

ԿՐԱԿԻ ԴԷՄ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ապահովագրում է ամեն տեսակ շինութիւններ Թիֆլիս քաղաքի մէջ

ՏԷԼԷՖՕՆ № 288

Վարչութիւնը գտնվում է քաղաքային տանը, Երևանեան հրապարակի վրա, և բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև $2^1/_2$-ը կէս օրից յետոյ:

Մուտքը Վէլիամինօվսկայա փողոցից, քաղաքային դումայի պօդեզդով:

(№ 90) (հ.) 8—20

ԱԹԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

ՏԱՍՆՉՈՐՍԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առևտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ: Աւարտողները ստանում են ատեստատներ:

Աւանդելի առարկաք սրանք են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն, 2) Առևտրական Թուաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա, 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մուրհակի կանօնադրութիւն և 7) գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը:

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից: Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից, ամենայն օր, առաւօտեան 10-ից մինչև 11-ը, և երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր Փրիդօնօվի տանը, № 9, Սերգիևսկայա և Նագօրնայա փողոցների անկիւնում: Ծրագիրը և կանօնները կարելի է ստանալ ձրիապէս եղբ. Ծովիանօվների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում: Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу.

(ա. ա.) № 62 24—25

ԱՄԵՆԱՅԱՅՏՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻ

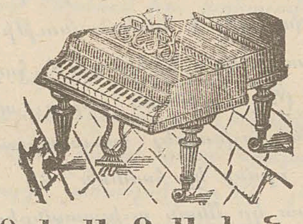

ՌՕԵԱՅԱԼՆԵՐ

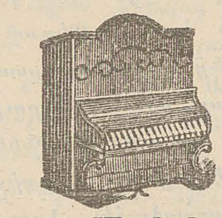

ԴԱՇՆԱՄՈՒՐՆԵՐ

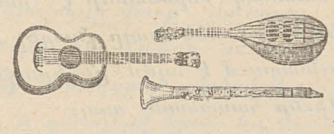

ՖԻՍ-ՀԱՐՄՕՆԻՈՒՄՆԵՐ, ՋՈՒԹԱԿՆԵՐ: ԿԻԹԱՌՆԵՐ, ՖԼԷՅՏԵՐ, ԿԼԱՐՆԵՏՆԵՐ, ՋԱՅՆԱԽԱՁԵՐ, ԼԱՐԵՐ ԵՒ ԱՅԼՆ, ԵՒ ԱՅԼՆ:

Բոլոր տեսակ գործիքների համար գինը կարելի է վճարել մաս-մաս:

ՆՈՐ-ՊՐԷՅՍԿՈՒՐԱՆՏՆ

ուղարկվում է ձրի:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԻ ԵՒ ՁԱՅՆԱԽԱՁԵՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ-ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ

ԴԷՊՕ

Բ. Մ. ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ

Մատակարար կայսերական Երաժշտական ընկերութեան

Музыкальное депо Б. М. Мириманiана, ТИФЛИСЪ,

Дворцовая ул., д. Т. Д. З. Банка.

(№ 35) 8—20

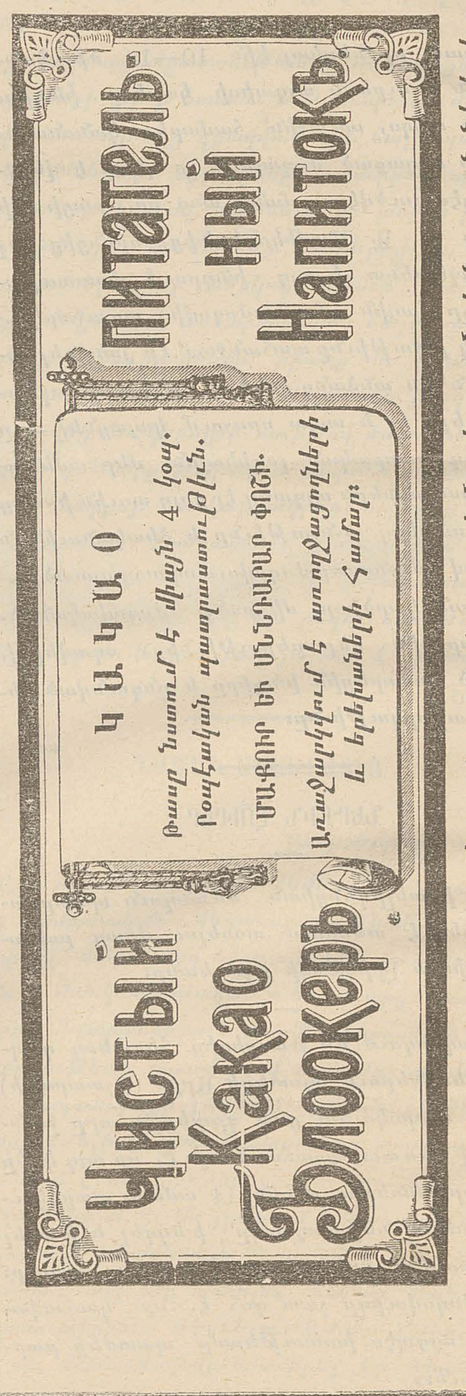

№ 120. 90 թ. 36—50 (ե)